

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Первая всеобщая перепись населения Российской империи 1897 года. – Т. XXXII «Подольская губерния». – С-Пб., 1904.
2. Державний архів Вінницької області (далі: ДАВО). – Ф. 472. – Оп. 1. – Спр. 770.
3. ДАВО. – Ф. 472. – Оп. 1. – Спр. 768.
4. ДАВО. – Ф. 501. – Оп. 1. – Спр. 43.
5. ДАВО. – Ф. 532. – Оп. 1. – Спр. 83.
6. ДАВО. – Ф. 176. – Оп. 1. – Спр. 62.
7. ДАВО. – Ф. 176. – Оп. 1. – Спр. 62.
8. ДАВО. – Ф. 501. – Оп. 1. – Спр. 25.
9. ДАВО. – Ф. 532. – Оп. 2. – Спр. 33.
10. ДАВО. – Ф. 63. – Оп. 1. – Спр. 5.
11. Державний архів Хмельницької області. – Ф. 244. – Оп. 1. – Спр. 35.
12. Адресная книга всех винокуренных заводов в Росийской империи. – Юрьев, 1910.
13. Фабрично-заводские предприятия Российской империи за 1914 г. – С-Пб., 1914.
14. Вінниця: історичний нарис. – Вінниця, 2007.
15. Свободный голос. – 1917. – 5 октября.
16. Tokarzewski M. Straz przednia. – Warszawa, 1929.
17. ДАВО. – Ф. 62. – Оп. 1. – Спр. 10.
18. ДАВО. – Ф. 33. – Оп. 1. – Спр. 17.
19. Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область. – К., 1972.

Ю.А. Зинько, А.К. Лысый ПЕРВЫЕ ПОЛВЕКА В ИСТОРИИ БАРСКОГО СПИРТЗАВОДА

В статье исследован вопрос основания Барского спиртзавода, даны имена его первых владельцев, перечисляется несложное оборудование, описывается процесс производства водки, ее влияние на социально-политические процессы 1917 г. в заштатном городке.

Ключевые слова: винокурение, винокуренный завод, спирт, спиртзавод, водка, градус, государственная монополия.

J.A. Zinko, A.K. Lysyj FIRST HALF A CENTURY IN THE HISTORY OF BARSKIY DISTILLERY

The article deals with the question of foundation of Bar distillery, the names of its first proprietors are given, the simple equipment is counted over, the process of vodka distillation is described and its influence on the social-political processes in provincial town in 1917.

Key words: distillation, distillery, spirit, vodka, degree, government monopoly.

УДК 070: 94 (477.43/.44) «1918»

В.О. Гандзюк

ТИПОЛОГІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ГАЗЕТНОЇ ПЕРІОДИКИ ПОДІЛЛЯ В ГЕТЬМАНСЬКУ ДОБУ (1918 Р.)

У статті класифіковано подільську пресу доби Гетьманату (1918 р.) за цільовим та читацьким призначенням, визначено її роль у формуванні національного світогляду жителів краю, пробудженні громадянських почуттів, об'єднанні в боротьбі за самостійну державу.

Ключові слова: революція, Гетьманат, преса, класифікація, типологія видань, патріотизм, автономія.

Офіційні відомості про те, що влада в Україні перейшла до рук П. Скоропадського подоляни отримали 13 травня 1918 р. Через місцеву пресу повідомлялося, що «гетьман усієї України, котрий визнаний німецьким та австро-угорським військовим командуванням, виявив готовність у випадку потреби підтримувати цю владу озброєною силою і суворо карати за неслухняність цієї влади у повнім єднанні з українською адміністрацією» (Поділля. – 1918. – 15 трав.).

Гетьманський переворот негативно позначився на розвиткові української преси: уряд запровадив цензуру, а терор окупантів і репресії місцевої влади змусили десятки часописів закритись [1, с. 7]. За наказом міністра внутрішніх справ гетьманського уряду «до особливого розпорядження» було припинено видання низки центральних та регіональних газет [2, с. 67]. Прикметно, що поряд з цим хвиля заборон Гетьманату практично не торкнулася подільських

.....
часописів. Вони продовжували функціонувати, ставши розгалуженим інформаційно наповненим джерелом.

Провінційна преса оперативно інформувала про події в місті, повіті, губернії, регулярно відбивала факти політичного, соціально-економічного й культурного життя [3, с. 22]. Загалом на Поділлі, за підрахунками П. Зленка, у 1918 р. побачили світ 11 нових газет [4, с. 119]. Згідно з розподілом часописів, який підготував М. Білінський, йдеться про 27 видань [5, с. 139].

Мета цього дослідження – провести класифікацію подільської газетної періодики 1918 р. за типоформувальними ознаками.

Отже, сучасні журналістикознавці І. Мілясевич, О. Пархітько і Н. Сидоренко типоформувальними критеріями називають цільове і читацьке призначення часопису [6, с. 14]. Відтак усю подільську газетну періодику доби Гетьманату можна поділити на такі типи:

1. Офіційні періодичні видання, їхнім основним призначенням було «регулярне ознайомлення споживачів інформації з новими керівними та офіційними документами, матеріалами нормативного чи директивного характеру, що публікувалися від імені державних органів влади та самоврядування, відомств, установ чи громадських організацій» [7, с. 25]. На Поділлі виходив 31 часопис цього типу;

2. Суспільно-політичні періодичні видання, які систематично висвітлювали поточні суспільні події, акцентували увагу читачів на найбільш актуальних явищах громадсько-політичного життя та їх аналізі. При вирішенні питання про віднесення періодичного видання до того чи іншого типу до уваги бралися його домінуючі характеристики. Наприклад, газета мала підзаголовок «суспільно-політична та літературно-художня», але її основне призначення – інформувати читачів про поточні події суспільного життя у губернії, Українській державі та за кордоном. Ця інформація становила понад 50% обсягу газети, тому її кваліфікуємо як суспільно-політичну, а не літературно-художню. Суспільно-політичні видання становили найбільш численну групу подільської преси – 49 назв, серед яких були газети різної періодичності та політичного спрямування.

3. Фахові періодичні видання. До цього типу потрібно віднести спеціалізовані, професійні, галузеві, професійно орієнтовані, виробничо-практичні газети, створені з метою передачі професійних знань певного профілю, необхідних фахівцям у їхній практичній роботі. До фахових належали різні види газет за тематикою і цільовим та читацьким призначенням. У Подільській губернії видавалося 17 газет цього типу.

4. Клерикальні видання. До цього типу газетної періодики, що сформувався на основі цільового призначення, передусім належали релігійні часописи. Їхня своєрідність зумовлена тим, що релігійна інформація функціонує в особливій сфері духовного життя. Ці періодичні видання віддзеркалювали духовні процеси, духовні потреби, духовну культуру, поширювали духовну освіту. Відтак цільовим призначенням клерикальної періодики було поширення релігійних знань і виховання читачів у дусі християнської моралі.

Тип офіційних періодичних видань у 1918 р. був представлений газетами «Земля» – вісник Подільського губерніального земельного комітету (ред.: С. Айзенберг, Б. Багинський, Л. Лозевич, В. Чердеєв; Вінниця); «Подільські губерніальні відомості» (ред.: з №53 – М. Статкевич, з №71 – М. Цигольник; Кам'янець-Подільський); «Поділля» – вісник Подільського губерніального комісаріату (ред. – М. Статкевич; Кам'янець-Подільський); «Республіканські вісті» – видання Вінницької філії Національного Союзу (Вінниця).

Періодика Поділля газетного виду завдяки постійним змінам влади розвивалася нерівномірно, а переважна більшість видань була недовговічною. Короткочасність існування часописів позначалася на їхньому якісному рівні: видання не встигали сформувати навколо себе оптимальний за своїм творчим потенціалом колектив журналістів, виробити чітку редакційну політику, збагатити жанрову палітру. Незважаючи на складні політичні умови, зростає кількість суспільно-політичних видань, які можна згрупувати за такими напрямками: національно-демократичні часописи; позапартійна українська періодика; більшовицька преса.

У період австро-німецької окупації українська громада Поділля усвідомлювала, що боротьба за державність є насамперед боротьбою за національну ідею. Серед масової демократичної преси другого періоду важливе місце посідали видання, які сприяли пробудженню національної самосвідомості українства. На їхніх сторінках, що відзначалися різноманітністю тематичної і жанрової палітри, позитивно оцінювалася політика

П. Скоропадського, підтримувалися ті заходи Гетьманату, які стосувалися самостійницької ідеї державності України, а також захисту інтересів української нації.

Із губернської та повітової національно-демократичної періодики можна почерпнути відомості про хід вироблення та реалізації концепції формування Української Держави: створення міцної дієздатної влади в Україні; залучення до уряду і влади на місцях представників українських центристських і лівоцентристських партій; завершення формування регулярної української армії; утвердження нового економічного ладу в Україні, основою якого мали стати непорушність приватної власності та вільне підприємництво; проведення аграрної реформи, яка передбачала утворення міцного середнього класу селян-власників та вирішення проблем малоземельних селян; стабілізація фінансово-кредитної системи тощо.

Важливою темою для обговорення і цілеспрямованих дискусій у подільській пресі стало розвінчування справжніх намірів російських шовіністичних партій стосовно української автономії, небезпечної загрози з боку більшовиків, що почали закладати на теренах краю різні московські організації. Починаючи з жовтня 1918 р., у часописах переважали матеріали, присвячені розгляду селянського життя, що пов'язано з ускладненням політичної ситуації.

Подільська інтелігенція на шпальтах періодики активно захищала і пропагувала українську мову й культуру, зразки української поезії, виступала за розвиток рідної школи й націоналізацію освіти.

До часописів національно-демократичного напрямку віднесемо 9 подільських видань: «Метелик» – українську демократичну газету (ред. – К. Вегера; Кам'янець-Подільський); «Нове слово» – щоденну політично-літературну газету (Вінниця); «Подольскую мысль» – орган прогресивно-демократичної думки (ред.: П. Виржиковський, з № 20 – Х. Крукер, з № 26 – П. Виржиковський, з №82 – М. Кіпичиницер; Кам'янець-Подільський); «Подольский вестник» – щоденну політичну, суспільно-економічну газету, видання Спілки інтелігентних трудівників Могилів-Подільського (ред. – В. Тер-Овакімянц; Могилів-Подільський); «Жизнь Подолии» – щоденну політичну, суспільно-економічну, торгово-промислову газету, яка була продовженням «Подольского вестника» (ред.: протоіерей В. Ясинський; з № 16 – тимч. вик. обов. ред. підполковник А. Сиркс; з №15 – ред. М. Романов; Могилів-Подільський); «Подольский край» – політично-суспільно-літературну газету (ред.: Ш. Фукс, з № 226 до № 230 – тимч. ред. М. Гольдельман; Кам'янець-Подільський), до якої видавався додаток «Телеграммы Подольского края».

Позапартійна українська періодика гетьманської доби, що також розпочала свою пропагандистську діяльність на Поділлі, користувалася значною популярністю серед населення краю. Інформаційний обсяг видань був досить різноманітним. На сторінках газет домінували аналітичні матеріали соціально-демократичного звучання. Передові статті присвячувались найактуальнішим темам, які хвилювали населення краю: іноземній окупації, виборам до органів місцевого самоврядування, земельній і грошовій реформам, продовольчому становищу, посиленню дисципліни на виробництві, змінам у галузі культури й освіти тощо.

Українську газетну періодичку позапартійного напрямку, що виходила на Поділлі у 1918 р. презентують такі видання, як «Наш день» – щоденний інформаційний часопис (ред. – Г. Мантула; Могилів-Подільський); «Подольская мысль» – щоденна політична, суспільно-економічна, безпартійна газета (ред. – Г. Мантула; Могилів-Подільський); «Промінь» – інформаційна газета (редагував вид. комітет: Шапіро, Попенкер; Балта); «Слово Подолии» – щоденний часопис Вінницького видавничого товариства «на вірі» (ред. – А. Баранов; з №89 – тимч. ред. П. Ренненкампф; з №107 – Г. Мантула; Вінниця).

Українська національна інтелігенція, яка виношувала ідею автономності віками, так зраділа можливості творити її і говорити про це, що випустила з уваги інший бік справи – практичний та економічний, який привабив би звичайного українця, далекого від національних ідеалів. Це можна назвати першою причиною невдалого фіналу виступу національного елемента. Тим паче, коли врахувати думку М. Міхновського про «сповільнений» національний розвиток еліти («У нас на Україні націоналізм дуже запізнився: наша нація, виключаючи небагатьох переважно з інтелігенції, – не національна» [8, с. 159]), що було другою причиною. А третьою став природний український страх виступити проти, як писав Д. Донцов: «Ми приймаємо чуже володарне «знаю» тому, що нам страшно виробити своє, що ми воліємо зостатися з нашою «красою», лишивши чужинцям їх силу» [9, с. 196]. Саме такими упущеннями в діяльності тодішнього українського уряду скористалися головні супротивники

.....
молодої самостійної держави – більшовики, пообіцявши простому народові, придушеному століттями визиску все, про що він мріяв, – землю і владу.

Знаючи вразливі місця гетьманської влади, прибічники майбутніх соціалістичних перетворень формували власні політичні організації й активно поширювали революційну пропаганду серед військових частин України та простого населення. На місцях інтенсивно створювалися спеціальні газети; цьому процесу, як засвідчили історики, «партія надавала особливої уваги», адже розгортання друкованої пропаганди було організоване так, щоб охопити якомога ширші маси [10, с. 5].

На Поділлі головним завданням більшовицької преси було поширення інформації проти націоналістичних сил, ведення боротьби за встановлення радянської влади. Перші комуністичні видання, через які губернський комітет більшовиків здійснював керівництво масами, озброювали робітничий клас і селянство власним конкретним планом боротьби за звільнення краю від німецько-австрійських окупантів, денікінських і петлюрівських формувань, висвітлювали всі питання, які виникали в ході подій. Серед заснованих більшовиками видань була газета «Набат» – орган Вінницької Ради Робітничих і Солдатських депутатів. – Видання виконавчого комітету СРСД м. Вінниці (ред. комітет: Л. Слуцький та ін.).

Із перших же номерів газета почала друкувати ленінські декрети, питання радянського будівництва. Часопис також розповідав про робітничий контроль над підприємствами і банками, про націоналізацію готелів, про те, що на багаті міста накладено контрибуцію в розмірі 75 тисяч карбованців, яка буде використана для потреб органів радянської влади (Набат. – 1918. – 26 січ.). Вийшло 13 номерів цієї газети. Більшовицьким також був часопис «Известия Каменец-Подольского Совета Рабочих и Солдатских депутатов» – виданням культурно-просвітницької секції (Кам'янець-Подільський).

Тип фахових видань на Поділлі представлений двома галузями: освітянською та кооперативною.

Поява освітянської преси пояснюється тим, що тодішня українська влада глибоко розуміла вагу й значення освіти в житті народу і з самого початку свого існування прагнула створити відповідні державні структури, які сприяли б розвиткові й поширенню освіти. Гетьман П. Скоропадський ставив у нерозривний зв'язок завдання утвердження української самосвідомості з розвитком національної освіти, а не руйнації того, що вже існувало. Державні органи, особливо Міністерство народної освіти і мистецтва, за Гетьманату були орієнтовані на впровадження викладання українською мовою в усіх існуючих початкових школах, підготовку кадрів нових українських учителів, відкриття нових шкіл [11, с. 93].

Вагомий внесок у розвиток національної освіти зробила періодика, розповідаючи про внутрішнє життя школи. Зокрема, у місцевій пресі, яку представляли переважно журнальні видання, постійно подавалися рубрики «Наші школи», «До українізації початкових шкіл», «Шкільні підручники», де публікувалися урядові документи, матеріали про відкриття нових шкіл, запровадження українознавства в усіх школах, забезпечення їх учителями.

Першим подільським часописом, який висвітлював освітню тематику стало видання «Воля» – орган Ольгопільської повітової Шкільної ради (Ольгопіль).

Окреме місце посідає одноденна газета «Свято Поділля», присвячена відкриттю Кам'янець-Подільського державного українського університету (видання Подільського українського товариства «Просвіта»; Кам'янець-Подільський). Прибуток від продажу цієї газети поступив на користь незаможних студентів-українців.

«Свято Поділля» можна віднести до категорії інформаційних бюлетенів, що досить детально подає історію заснування першого на Поділлі вищого навчального закладу, в ній вміщено біографії професора І. Огієнка – першого ректора Кам'янецького університету і деяких інших професорів, статті про освіту тощо.

Після негативного впливу більшовиків, які певний час перебували при владі в Україні та керувалися у своїй політиці безвідмовним правилом «грабуй награване», на Поділлі зберегла свої сили кооперація [12, с. 22]. Про її діяльність у цей період згадує один із документів: «Коли жодна влада не в силі була встановити на місцях порядок, захистити державне майно від грабування, наш Подільський Союзбанк, на чолі із добродієм Відибідою, взяв у свої руки охорону державного військового майна, зібрав і зберіг його на мільйони і зараз передає представникам державної влади» [13, арк. 159].

Із приходом на Поділля гетьманського правління розпочався розвиток і місцевої кооперативної преси. У композиційному плані кооперативні видання були майже однаковими.

Наукові записки

.....
Як правило, номер починався з передової статті, за нею йшла низка проблемних публікацій. Значне місце відводилося звітам, які повідомляли про кооперативні з'їзди або збори осередків, завершувався номер замітками та кореспонденціями. Важливою рисою кооперативної преси була її аполітичність. Кооперативні часописи починали боротьбу лише за умов відкритого порушення прав кооперативів, що дозволяло їм існувати за різних режимів.

Подільську кооперативну пресу 1918 р. представляли 2 видання: «Вільне слово» – щотижнева кооперативна газета (Ольгопіль) і «Вісти Вінницького Союзу Споживчих Товариств» (Вінниця), які друкувалися нерегулярно з дозволу цензури.

У 1918 р. певний період виходили видання «Голос Подольской Церкви» (додаток «Братское слово») – орган Подільського духовенства і мирян (ред. комітет: Н. Карпович, свящ. І. Степановський, свящ. Г. Мельницький; Кам'янець-Подільський). Клерикальний за своїм спрямуванням орган, зміст якого характеризують такі статті: «Бог в природі», «Обязанности каждого христианина», «Об отделении церкви от государства» тощо.

У досліджувану добу вперше на Поділлі до читачів потрапляли часописи польською мовою: «Życie Polskie», «Przegląd rolniczy». Про напрямок цих газет важко сказати щось певне: їх пощастило віднайти тільки по одному екземпляру.

Отже, у 1918 р. українська преса загалом переживала не найкращі часи. Закриття видань, сувора цензура, тиск російськомовної періодики, зниження тиражів – такі зміни сталися в її діяльності за часів Гетьманату. Усе це негативно позначилося на змісті видань, формуванні їхнього ідейно-тематичного наповнення.

Поряд із негативними тенденціями, що проявлялися в ставленні уряду П. Скоропадського до загальноукраїнських часописів, період Гетьманату був сприятливим для розвитку нової преси Поділля. Зокрема, плідно, хоч і не зовсім рівномірно, здійснювався розвиток україномовної періодики. Незалежно від типу, проблемно-тематичною домінантою всіх україномовних газет залишалася боротьба за утвердження національної ідеї, за згуртування та громадську активність українства подільського регіону. Подільська періодика була хоч і не єдиним, проте визначальним фактором консолідації українства навколо державницьких ідеалів, найефективнішим засобом впливу на народні маси.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Жизнь национальностей. – 1918. – № 1. – С. 7.
2. Гутковський В. Гетьманський переворот 1918 р. і суспільно-політичні умови функціонування української преси // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. VIII Всеукр. наук.-теорет. конф. (24–26 жовт. 2003 р.) / НАН України; Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка. – Л., 2003. – С. 67.
3. Губа, П. Українське відродження: спроба джерелознав. оцінки вітчизн. преси 1917–1920 рр. / Черкас. держ. технолог. ун-т. – Черкаси, 2002. – С. 22.
4. Зленко, П. Періодичні видання Наддніпрянщини у 1918 р. // Українська книга. – [Б. м.], 1938. – С. 119.
5. Білінський, М. Часописи Поділля: Історико-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні та 10-ліття існування УРСР / М. Білінський, Н. Співачевська, І. Кревецький. – Вінниця, 1927–1928. – С. 139.
6. Федоришин, П. Українська журналістика періоду національно-визвольних змагань 1917–1920 рр.: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.01.08 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка; Ін-т журналістики. – К., 1996. – С. 14.
7. Міляевич, І. Періодичні видання Волинської губернії XIX – поч. XX ст.: іст.-бібліогр. дослідж. / наук. ред. М. Романюк. – Л., 2004. – С. 25.
8. Міхновський, М. Націоналізм – всесвітня сила // Націоналізм: Антологія. – К., 2000. – С. 159.
9. Донцов, Д. Ідеологія чинного націоналізму // Націоналізм: Антологія. – К., 2000. – С. 196.
10. Карамішев, В. Советская военная печать в годы иностранной военной интервенции и гражданской войны (1918-1920 гг.): Автореф. дисс. канд. ист. наук. – М., 1955. – С. 5.
11. Рудий, Г. Газетна періодика – джерело вивчення Української культури 1917–1920 рр. – К.: Ін-т історії України НАН України. – 2000. – С. 93.
12. Завальнюк, К. Життя в ім'я України. – Вінниця: О. Власюк, 2005. – С. 22.
13. ДАВО (Державний архів у Вінницькій області). – Ф. Д. 389. – Оп. 1. – Спр. 95. – Арк. 159.

В.А. Гандзюк ТИПОЛОГИЧЕСКАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ ГАЗЕТНОЙ ПЕРИОДИКИ ПОДОЛЬЯ В ПОРУ ГЕТМАНАТА (1918 Р.)

В статье классифицировано подольскую прессу Гетманской поры (1918 г.) по целевому и читательскому назначению, определено ее роль в формировании национального мировоззрения жителей края, пробуждении гражданских чувств, объединении в борьбе за самостоятельную державу.

Ключевые слова: революция, Гетманат, пресса, классификация, типология изданий, патриотизм, автономия.

V.A. Gandzyk TYPOLOGICAL CLASSIFICATION OF PODILLYA NEWSPAPERS DURING HETMAN PERIOD (1918)

Podillya newspapers during Hetman period (1918), according to the purpose and the readers adaptation use are classified in the article. The role press in formation of the national outlook of the region population is determined as well as outbreak of the civil feelings, united in the fight for independent state.

Key words: revolution, Hetmanat, press, classification, typology, of issues, patriotism, autonomy.

УДК 94(477.43/44)»192/...»:61

П.С. Григорчук, Н.П. Кузьмінець

СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В ПОДІЛЬСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ НА ПОЧАТКУ 1920-Х РР.

У статті розглянуто стан охорони здоров'я в Подільській губернії на початку 1920-х років, висвітлено особливості формування системи медичних установ, досліджено масштаби й наслідки діяльності апарату охорони здоров'я і медичних установ щодо ліквідації епідемій та соціальних захворювань у регіоні.

Ключові слова: Поділля, медицина, епідемії, лікарні, санаторії, охматдит, ясла.

В сучасних умовах розвитку незалежної України важливою складовою її соціально-економічної сфери є інфраструктура охорони здоров'я, розвиток якої відбувається у складних умовах. Процеси, пов'язані з питаннями матеріального стимулювання медичних працівників, створення належних умов праці та соціального забезпечення протягом доби незалежності нашої держави зазнають багатьох невдач, змушують до пошуку нових механізмів регулювання і вирішення цього питання. Для ефективного розвитку сучасної медицини керівництву держави доцільно враховувати досвід минулих років, який часто-густо допомагає у вирішенні наболілих проблем. Тож, на нашу думку, проблеми у сфері охорони здоров'я в Подільській губернії періоду початку 1920-х рр. перегукуються з нинішніми, що й спричинює актуальність даного наукового дослідження.

Проблема становлення охорони здоров'я привертала увагу багатьох дослідників. Вже в 1920-х роках науковці намагалися проаналізувати підвалини становлення системи охорони здоров'я у щойно утвореній державі [1]. Історики, науковці-гуманітарії під тиском обставин того часу змушені були дотримуватися принципу партійності, класового підходу у висвітленні досліджуваних процесів, фактів і явищ. Варто зазначити, що праці радянських науковців висвітлювали історичний процес 1920-х рр. відповідно до партійної політики, партійних орієнтирів і оцінок. Значна кількість досліджень з питань охорони здоров'я з'явилася у 30-80 роках ХХ століття [2]. Незважаючи на великий інтерес науковців до цієї теми, для робіт цього періоду характерним є однобічний підхід і ідеологічна спрямованість. Лише в роки незалежності визначилися якісно нові погляди на проблему. З'явилися праці українських авторів, які об'єктивно, враховуючи аспект історизму, аналізують етапи становлення системи охорони здоров'я [3]. Все ж, незважаючи на певне висвітлення питань охорони здоров'я на початку 1920-х років, існує потреба більш ґрунтовно дослідити дану проблему як в Україні загалом, так і на Поділлі зокрема.

Становлення радянської системи охорони здоров'я відбувалося у складних умовах. Громадянська війна і економічна розруха призвели до повної дезорганізації всієї інфраструктури, в тому мережі медичних закладів. Саме тому організація медичної охорони перебувала під пильною увагою органів влади. На I Всеросійському з'їзді медико-санітарних відділів рад зазначалося, що лікувальна медицина має бути побудована на принципах